

and translation, England 2002. Minns, Denis, *Irenaeus. An introduction*, London/New York 2010. Minns, Denis, "Truth and tradition: Irenaeus", στο M.M. Mitchell - M. F. Young, *The Cambridge History of Christianity I. Origins to Constantine*, Cambridge 2008. Orbe, A., "Irenaeus", *Encyclopedia of the early church*, τ. 1.5, Cambridge 1992, σ. 413-416. Osborn, Eric, *Irenaeus of Lyons*, Cambridge 2001. Παπαδόπουλος, Στ. Γ., *Πατρολογία*, Α', Αθήνα 2000. Πετρούλακας, Ν. Β., *Κλήμης Αλεξανδρέως. Ο βαθυνοούτατος παιδαγωγός και φιλόσοφος*, Αθήνα 2006.

Carl Rohl Smith, *Ο Ειρναίος της Αυόν*, άγαλμα στην Frederikskirken, Κοπεγχάγη

Quasten, Johannes, *Patrology I. The beginning of Patristic literature*, Westminster, Maryland 1986. Σκουτέρης, Κ.Β., *Ιστορία Δογματών*, τ. Α', Αθήνα 1998. Steenberg, C.M., *Of God and man. Theology as anthropology from Irenaeus to Athanasius*, London 2009. Unger, Dominic J., *Ancient Christian writers. Against the heresies, book 1. Saint Irenaeus of Lyons*, New Jersey 1992. ΘΗΕ 5 (1964) 422-432. Χρήστου, Π.Κ., *Ελληνική Πατρολογία*, τ. Ε' - Περίοδος διωγμών, Θεσσαλονίκη 2008. Vallée, Gerard, *A study in anti-gnostic polemics. Irenaeus, Hippolytus, and Eriphanus*, Ontario, Canada 1981.

2. Τύρου (5^{ος} αι.) Διετέλεσε κόμης με την προσωνυμία «μεγαλοπρεπέστατος», αξιωματούχος του παλατιού επί Θεοδοσίου Β' και προσωπικός φίλος του Νεστορίου. Το 431 μετέβη στην Έφεσο ως τοπιοτητής του αυτοκράτορα στην Γ' Οικουμενική σύνοδο. Η σύνοδος του δεν ήταν αντικειμενική, με αποτέλεσμα να κατηγορηθεί από τον Κύριλλο Αλεξανδρείας για μη τήρηση της αρχής της αμεροληψίας και για απόπειρα επηρεασμού των συνοδικών, είτε εκμεταλλευόμενος την αμάθεια ορισμένων, είτε εκφοβίζοντας κάποιους άλλους κατά κατάχρηση της εξουσίας του. Η όξυνση στις σχέσεις του Ειρναίου και του Κυρίλλου, οδήγησε τον πρώτο να ταχθεί ανοικτά υπέρ του Νεστορίου και της υπό τον Ιωάννη Αντιοχείας συγκροτηθείσας αντιουνόδου των Ανατολικών Επισκόπων. Μάλιστα, εμφανίζεται ως συνήγορος του Νεστορίου και των Ανατολικών ενώπιον του αυτοκράτορα. Ο Ειρναίος επέστρεψε στην Κωνσταντινούπολη εφοδιασμένος με όλα τα έγγραφα και τις επιστολές προς υπεράσπιση του υπό τον Ιωάννη Αντιοχείας συνεδρίου και με τη φιλοδοξία να εξουδετερώσει την επιρροή των

μοναχικών ταγμάτων της Κωνσταντινούπολης με επικεφαλής τον ηγούμενο Δαλμάτιο προς τον αυτοκράτορα και να αντικρούσει τους ισχυρισμούς της τριμελούς αντιπροσωπείας των συνοδικών μελών της Γ' Οικουμενικής συνόδου. Κατά την ακροαματική διαδικασία στην αυτοκρατορική δίκη, που αναμενόταν είτε να επικυρώσει την καθαίρεση του Νεστορίου ή να δικαιώσει τη σύνοδο των Ανατολικών, ο Ειρναίος ανέπτυξε ικανή και πειστική επιχειρηματολογία· ωστόσο, η αναπάντεχη προσέλευση του Ιωάννου Συγκέλλου και ιατρού του Κυρίλλου ματαίωσε αίφνης τις προσπάθειές του να πείσει τον αυτοκράτορα για τη έκδοση ευνοϊκής απόφασης για τον Νεστόριο, καθώς ο αυτοκράτορας και πρώην φίλος του Νεστορίου προτίμησε να αναβάλει την απόφασή του, επιδιώκοντας κάποιον συμβιβασμό. Σταδιακά ο Ειρναίος, από εκπρόσωπος του αυτοκράτορα και όργανο ελέγχου της νομιμότητας στην Έφεσο, μετετράπη σε συνήγορο της μιας πλευράς και εν τέλει σε κατηγορούμενο. Το 435 ο Θεοδοσίος εξέδωσε την οριστική κατά του Νεστορίου απόφαση. Η τύχη του Ειρναίου, όπως και του πρεσβυτέρου Φωτίου, ήταν παρόμοια. Καθαιρέθηκε από το αξίωμα του κόμης, η περιουσία του δημεύθηκε και ο ίδιος ακολουθήσε τον δρόμο της εξορίας, η οποία κατά τα πρακτικά της ληστρικής συνόδου (449) διήρκεσε περί τα 12 έτη. Μάλλον το 447, αν και διάγμος, χειροτονήθηκε επίσκοπος Τύρου από τον Δόμνο Αντιοχείας υπό τις επιδοκιμασίες των εκκλησιών του Πόντου και της Παλαιστίνης. Ο Δόμνος γνωστοποίησε τη χειροτονία του στον Πρόκλο Κωνσταντινουπόλεως (Θεοδώρτος Κύρου, Επιστολή ΡΙ', PG 83:1304-1305). Ο πρωθυπουργός ευνούχος Χρυσόφιος, ο αρχιμανδρίτης Ευτυχής και ο Διόσκουρος Αλεξανδρείας πίεσαν τον Δόμνο να προβεί σε καθαίρεση του Ειρναίου, λόγω της προηγούμενης φιλονεστοριανικής δράσης του, χρησιμοποιώντας την πρόφαση της διγαμίας. Ο Δόμνος ζήτησε τη συμβουλή του Θεοδώρητου Κύρου, ο οποίος υπερασπίστηκε την κανονικότητας της εκλογής του Ειρναίου, απαριθμώντας μια σειρά προηγούμενων αντίστοιχων χειροτονιών διγάμων (Θεοδώρτος Κύρου, Επιστολή ΡΙ', PG 83:1304-1305). Η επισκοπική θητεία του Ειρναίου δεν κράτησε πολύ. Το αυτοκρατορικό διάταγμα του 448 (ACO I.1.4, σ. 663-35) προβλέπει την καταδίκη του νεστοριανού Πορφυρίου, νέα καταδίκη του Ειρναίου, για τη νεστοριανική δράση τους και διατάσσει την καύση των νεστοριανικών συγγραμμάτων. Το διάταγμα κατατάσσει τον Ειρναίο στους «ηλωτές του νεστοριανισμού και λαμβάνει θέση περί της αντικανονικότητας της χειροτονίας του λόγω του κωλύματος της διγαμίας. Στο διατακτικό του περιέχεται προσαγή καθαίρεσως του Ειρναίου και εκβολής του από την Εκκλησία της

Τύρου. Διατάσσεται επίσης να αποσυρθεί «ήσυχάζων» στην ιδιαίτερή του πατρίδα (ACO I.1. 4, σ. 6628-33). Η μετοχή 'ήσυχάζων' παραπέμπει στο διάταγμα του 379, το οποίο προβλέπει την ποινή του διηνεκούς εφσουαχισμού για τους χαρακτηρισθέντες από το κράτος ως αιρετικούς. Συνεπώς, για την πολιτεία ο Ειρναίος ανήκε στην κατηγορία των αιρετικών. Η ληστρική σύνοδος (449) επικύρωσε την καθαίρεσή του και τον αναθεμάτισε (PG 86:2448). Η Δ' Οικουμενική σύνοδος (451) δεν τον συμπεριέλαβε στους καταδικασθέντες από τη ληστρική σύνοδο, τους οποίους αποκατέστησε. Πιθανολογείται ότι είχε προηγηθεί ο θάνατός του. Από επιστολή του Θεοδώρητου προς τον ίδιο τον Ειρναίο, πληροφορούμαστε ότι πράγματι τα κηρύγματά του ως επισκόπου Τύρου περιείχαν νεστοριανικές διδασκαλίες. Ο Θεοδώρτος αναφέρεται στις συστάσεις του Ειρναίου να αποφεύγεται τίσον ο όρος 'Θεοτόκος' όσο και ο όρος 'άνθρωποτόκος'. Μάλιστα, ο Θεοδώρτος απευθυνόμενος στον Ειρναίο του λέγει: «έτεροις δέ όνόμασι την τούτου διανοίαν παρεδήλωσας», υπαινισσόμενος τον όρο 'Χριστοτόκος' (Θεοδώρτος Κύρου, Επιστολή ΙΣΤ', PG 83:1193B). Ο Θεοδώρτος στις επιστολές του προς τον Ειρναίο είναι εγκλημασιαστικός (Επιστολές 3, 12, 16 και 33). Αντιθέτως, ο Ειρναίος, όπως φαίνεται από τα σωζόμενα αποσπάσματα του έργου του *Τραγωδία*, επικρίνει τον Θεοδώρητο, διότι υιοθέτησε μετριότητα στάση απέναντι στην καταδίκη του κοινού τους φίλου Νεστορίου [βλ. M. Wagner, "A chapter in Byzantine Epistolography the Letters of Theodoret of Cyrus", *DOP* 4 (1948) 128, υποσ. 43]. Θα πρέπει να γίνει κατανοητό, ότι η *Τραγωδία* συνεγράφη κατά τον χρόνο της δωδεκαετούς εξορίας του υπό τη συναισθηματική φόρτιση και το βάρος της κατάρρευσης των αγώνων του υπέρ του Νεστορίου. Το περιεχόμενο των επιστολών του Θεοδώρητου μας πείθει ότι οι σχέσεις των δύο ανδρών αναθερμάνθηκαν μετά την επισκοποποίηση του Ειρναίου. Από την *Τραγωδία* σώζονται ορισμένα αποσπάσματα σε κακή λατινική μετάφραση (*Synodikon adversus Tragoedian Irenaei*, PG 84:548-843). Στη συριακή το έργο έφερε τον τίτλο «Βιβλία πέντε εκκλησιαστικής ιστορίας περί του διωγμού του αγίου Νεστορίου και πάντων των συμβάντων κατ' εκείνον τον χρόνον». Επίσης σώζεται και η αναφορά που απέστειλε στους Ανατολικούς επισκόπους με τα διαμειφθέντα κατά την αυτοκρατορική δίκη περί τη νομιμότητα της καταδίκης του Νεστορίου (ACO I.1.5, σ. 1356-13635, PG 84:613-616). Στην παραπάνω αναφορά δίδεται συνοπτικός η επιχειρηματολογία που ανέπτυξε ο Ειρναίος ενώπιον του αυτοκράτορα. Στα συγγράμματα του Ειρναίου συγκαταλέγεται και η *Πραγματεία ή Βιβλίο του Ηρακλείδη*, σωζόμενο σε συριακό

χειρόγραφο, (βλ. αγγλική μετάφραση G. Driver - L. Hodgson, *Nestorius, The Bazaar of Heracleides*, Oxford 1925). Μέχρι πρότινος η πατρότητα του έργου αποδιδόταν στον Νεστόριο ή άγνωστο συγγραφέα. Πρόσφατη έρευνά μας έχει αποδείξει ότι ο συγγραφέας του *Βιβλίου του Ηρακλείδη* είναι ο Ειρναίος. Το έργο αυτό σώζεται σε συριακό χειρόγραφο, έχει συμπληρωματικό χαρακτήρα, περιέχει αποσπάσματα από την *Τραγωδία* και από έτερο έργο του ίδιου συγγραφέα, αναλυτική περιγραφή των επιχειρημάτων του Ειρναίου, που απαντούν στην προαναφερθείσα αναφορά του προς τους Ανατολικούς, αυτοβιογραφικά στοιχεία που ταιριάζουν με τον βίο του και μετριωπαθέστερες του Νεστορίου χριστολογικές θέσεις που ταυτίζονται με του Ειρναίου. Οι κάτοικοι της Τύρου είχαν την προσωνυμία «Ηρακλείδες». Έτσι συνδέεται το όνομα του Ειρναίου, ως επισκόπου Τύρου με το ψευδώνυμο «Ηρακλείδης». Το βιβλίο, εν είδει απολογίας του Νεστορίου, έχει τη μορφή διαλόγου, μεταξύ του Νεστορίου και του συγγραφέα, ο οποίος καλείται κατά τη λατινική φωνολογική μεταγραφή του συριακού πρωτοτύπου "Soregyanos". Η άποψη ότι το δεύτερο πρόσωπο του διαλόγου είναι ένας Αιγύπτιος ονόματι Σωφρόνιος, κατά εσφαλμένη ανάγνωση της λέξης "Soregyanos" δεν ευσταθεί. Η λέξη ομοιάζει με τον υπερθετικό βαθμό του λατινικού επιθέτου 'superus' και δεν αποκλείεται να σημαίνει «μεγαλοπρεπέστατος», τίτλος τιμής που ανήκε στον Ειρναίο πριν από την πρώτη καταδίκη του. EIP.XP.

Βιβλιογραφία:

Nau, F., "Note sur le titre: Tegourta Heraclidis", *ROC* 14 (1909) 208. (sir) Driver, G. - Hodgson, L., *Nestorius, The Bazaar of Heracleides*, Oxford 1925. Loofs, Fr., "Rezension von Nestorius, The Bazaar (transl. Driver and Hodgson)", *ThLZ* 51 (1926) 193-201. Μιερμπής, Γ., *Συμβολαί εις την περί του Νεστορίου έρευναν (εξ εσώφωας ορθοδόξου)*, διδ. διατριβή, Αθήνα 1964. ΘΗΕ 5 (1964) 433-434. Abramowski, L. - Goodman, A., *A Nestorian collection of christological texts*, τ. I-II, Cambridge University Library Ms. Oriental 1319, Cambridge: University Press 1972. Χρήστου, Π.Κ., *Ελληνική Πατρολογία*, τ. Δ', Θεσσαλονίκη: ΠΙΠΜ 1989. Χριστινάκης-Γλάρου, Ειρ., *Το βιβλίο του Ηρακλείδη και η καταδίκη του Νεστορίου*, Αθήνα: Γρηγόρης 2009. Παπαδόπουλος, Στ. Γ., *Πατρολογία*, Γ', Αθήνα: Γρηγόρης 2010.

3. Ο Παπαμικχαήλ, μητρ. Σάμου και Ικάριας (1926-1963). Ο μητροπολίτης Σάμου και Ικάριας Ειρναίος Παπαμικχαήλ γεννήθηκε το 1878 στο Καυρίλι της Βιθυνίας Μικράς Ασίας, μια κομποπολίτη στην ανατολική παραλία της Προποντίδος, απέναντι από τα Πριγκιπωνήσια, που κάνκε ολοσχερώς από τους Τούρκους κατά τη Μικρασιατική καταστροφή του 1922. Ήταν γιος, εγγονός και δισέγγονος ιερέων, και έτσι έλαβε εκκλησιαστική παιδεία, και εντρυφήσε από νωρίς στην εκκλησιαστική μουσική, την οποία υπηρέτησε με μοναδικό τρόπο, μέχρι το τέλος της ζωής του. Τις εγκύκλιες σπουδές πραγματοποίησε στην πατρίδα του, και το 1898 εισήλθε, κατόπι